

SPEELPLEKKEN, SPEELBOSSEN EN NATUUR SPEELBOSSEN

Hans van der Lans

Kinderen willen buiten spelen. Daar heeft een kind niet veel nodig. Een 'onlandje', een gewone ruige plek met water: dat is prachtig om hutten te bouwen, om je te verstoppen en om je eerste kikkervisjes te vangen. Kinderspeelplekken moeten eigenlijk op roepafstand, dus vlak bij het ouderlijk huis liggen. Elk buurtje zou zulke plekken moeten hebben, waar de jeugd elkaar ontmoet en opgroeit met de elementen en de natuur. Hier en daar kom je ze soms tegen, die nog niet ingerichte plekken, altijd achteraf gelegen en gelukkig alleen nog ontdekt door de jeugd. Als een stedenbouwkundige de plek had ontdekt, was er al een prachtige

inbrei-lokatie ontworpen of in het gunstigste geval een keurig parkje. Wat een onbegrip! In een enkel geval wordt er expres iets leuks voor onze ondernemende kinderen gemaakt. Ga eens kijken in Leerdam naar het Natuurparkje Varsseveld, in het dorp Kommerzijk naar het Natuurpark de Noorderriet of in Groningen naar het Le Roy-gebied.

Speeloever in een natuurparkje in Oss.

NATUURPARK VARSSEVELD

Een verlaten bedrijventerrein, voorheen een haven met houtzagerij, is in Leerdam gespaard gebleven voor bebouwing. De wethouder wilde er een natuurtuin aanleggen met bijzondere inheemse milieutypen en vegetaties, maar het terrein werd zo ingesloten door de nieuwbouwwijk dat het onmogelijk leek spelende kinderen te weren.

Er ontstond daarom een plan voor een spontaan begroeid en wild terrein met

Kinderen hebben in Natuurpark Varsseveld hun eigen spannende paadje gemaakt in een spontaan opgeslagen wilgenbosje.

werk. De gemeente kijkt toe, houdt toezicht en stuurt de vegetatieontwikkeling bij door wat aanvullend natuurtechnisch beheer (zie ook hoofdstuk 2.4).

Het terrein oogt nu, zeven jaar na de aanleg, gevarieerd en natuurlijk. Er zijn heel veel bijzondere soorten te zien.

Van IJsvogel en Rivierkreeft tot spechten en vlinders. De natuurwaarden worden door de kinderen en de volwassenen zeer gewaardeerd. Spel en natuur ontwikkelen zich samen en versterken elkaar.

NATUURPARK DE NOORDERRIET

Ter compensatie voor het ongerief van de gasopslag door de Nederlandse Aardolie Maatschappij (Nam), kon de gemeente Zuidhorn voor de bevolking van het dorpje Kommerzijl een park aanleggen. De bewoners kozen voor een natuurpark met veel water en een bijzondere plantengroei. Onderdeel van het park is een kinder-speleiland van bijna een hectare groot.

Het hele eiland werd ontdaan van de voedselrijke topgrond en centraal op het eiland is een heuvel opgeworpen van schrale humusarme klei, zavel en zand uit de gegraven waterpartijen. Zou je bij de aanleg de topgrond gebruiken, dan krijg je immers de lastige onkruiden als distels en brandnetels. Vervelend voor de kinderen, maar ook lastig in het onderhoud. Op de bijzondere en 'maagdelijke' bodems zijn veel inheemse wilde planten aangebracht. Deze soorten zijn met vers maaisel aangevoerd vanuit soortenrijke natuurgebieden. Er is op gelet dat niet het hele gebied werd volgezaaid. We spreken van enten.

De kinderen spelen natuurlijk op de oevers, op de heuvel, op de speelhelling en met de speelvoorzieningen. Het blijkt dat ze het hele eiland gebruiken, maar niet overal komen. Sommige plekken worden veel bespeeld en blijven kaal. Andere plekken verruigen en dat is goed voor de fauna. Het is prachtig om te zien hoe de kinderen binnen enkele jaren na de aanleg speelden tussen de diverse soorten orchideeën, Duizendguldenkruid en Marjolein. De bloemen- en de soortenrijkdom doen niet onder voor die van onze beste natuurgebieden. Bij het spel hoort ook bloemen plukken. Waar kun je in Nederland nu ongestraft beschermde planten verzamelen of plukken? Bij een goede inrichting en

veel natuur dat ook geschikt zou zijn voor kinderspel: een zorgvuldige zonering met bos, struweel, stukjes natuuroever, omgetrokken bomen en met dode bomen afgesloten terreindelen. Ook zijn enige natuurlijke speelvoorzieningen aangelegd. De kinderen zorgden voor slingerende wilde paadjes, boomhutten en ondergrondse hutten en vuurplaatsen. Enige halfwilde Soay-schapen doen het meeste maai-

Kommerzijaal: op de snelle kabelbaan over het water halen velen een nat pak.

beheer is het kinderspel niet schadelijk voor de natuurlijke ontwikkeling en duurzaamheid van de natuur. Integendeel, dankzij de (spel-)activiteiten van de kinderen ontstaan speciale biotopen en worden de variatie en de soortenrijkdom zelfs groter! Neem er eens kijkje op een mooie dag als de jeugd niet op school zit.

HET LE ROY-GEBIED

Het Le Roy-gebied in de wijk Lewenborg in Groningen is voor kinderen ook niet te versmaden. De natuur heeft hier vanaf 1973 samen met de bewoners en de kinderen het terrein vormgegeven.

Dit terrein, circa zes hectare groot, ligt als een langgerekt lint door de wijk en is nooit als groenvoorziening ontworpen. De bewoners zijn zelf aan de slag gegaan. Ze hebben eigenlijk zo maar wat gedaan, ieder op zijn eigen wijze. Ze hebben gegraven, geplant, gezaaid, gebouwd en gespeeld. Sommige ouders zijn zelf speelvoorzieningen gaan maken. Gewoon maar begonnen. Al doende leert men immers! Zo is daar het allermooiste en het allergrootste speeltoestel van Nederland ontstaan. Er is één maar ... de speelvoorziening voldoet niet aan het zogenoemde Attractiebesluit (zie hieronder).

VEILIGHEID EN JURIDISCHE ASPECTEN

Als je je bezig houdt met speelplekken van kinderen, heb je het ook over veiligheid en toezicht. Wat betreft toezicht is de regelmatige aanwezigheid van (betrouwbare) volwassenen, bijvoorbeeld ouders, gewenst. Voor kinderen op avontuurlijke ontdekkingstocht is zo'n terrein echter ongeschikt. Zij willen zich buiten het gezichtsveld van volwassenen verstoppen en hutten bouwen, en ze willen ook niet 'af gaan' als ze bij het springen over een sloot in het water vallen. Wellicht wordt ze zelfs verboden over die sloot te springen. Nee, dan kunnen er maar beter geen volwassenen zijn.

Een goede alomvattende oplossing is niet te geven. Er zullen spelterreinen moeten zijn die in alle opzichten druk, gezellig, overzichtelijk en veilig zijn, maar daarnaast ook terreinen die avontuurlijk en wild zijn en waar kinderen zich kunnen verstoppen.

Bij het inrichten en beheren van kinderterrainen stuit je ook op juridische aspecten als het Attractiebesluit. Dit is een nieuwe richtlijn waaraan ontworpen en gebouwde speeltoestellen moeten voldoen en die beoogt gevaarlijke speeltoestellen te voorkomen.

Maar..... kinderen willen hun grenzen verleggen en willen uitgedaagd worden. Zij worden enthousiast van wat minder geëigende, moeilijker en hogere speelgelegenheden. Als hun omgeving te saai is, bouwen ze zelf wel iets spannends. De uitdaging voor ons volwassenen zit hem in het ontwerpen en onderhouden van natuurlijk aangelegde terreinen waar de terreinstructuur en de variatie zelf speelaanleiding zijn. Waar de natuur - de planten en de dieren en dus ook de dichte verstopplekjes en de dode en liggende bomen - de kinderen boeit. Dat kan dan aangevuld worden met natuurlijke, in het terrein passende speelvoorzieningen die voldoen aan het Attractiebesluit.

NATUURSPEELBOSSEN

De besproken natuurspeelplekken zijn leuk en voor de kinderen uit de buurt voldoende. Het ideaal kan echter nog verder worden gelegd: het natuurspeelbos, waar kinderspel en hoogwaardige natuur samengaan, ook op de lange duur en ook met grotere aantallen kinderen. Een dergelijke voorziening stijgt uit boven de buurtspeelplekken en kan kinderen trekken uit een wijdere omgeving. Dat stelt nog hogere eisen. Zo'n terrein moet bijvoorbeeld circa tien hectare groot zijn en een volwassen bos dragen. Zoiets vind je niet overal. We komen dan terecht in de grotere stedelijke parken, in de landgoederen, in de gemeentelijke bossen of de natuurgebieden en bossen van natuurbeschermingsorganisaties. Het eerste natuurspeelbos 'Klein Zwitserland' in Tegelen (Limburg) is al te bekijken.

VERDER LEZEN

- Buitendijk, M., 1996. *Kinderbos. Wat willen kinderen? Scriptie Milieukunde Van Hall Instituut Groningen.*
- Buitendijk, M., 1998. *Kinderbos, voor kinderen, door kinderen. Oase, Jrg. 7, Nr. 1, pp: 16-17.*
- Lans, H.E. van der (red.), 1997. *Natuurspeelbossen, recreatief groen voor stadskinderen, ANO-fundatie voor welzijn en wetenschap, Rhee.*
- Lans, H.E. van der, 2000. *Natuurbos, het ideale spelterrein voor kinderen. Groen, Jrg. 56, nr. 6, pp: 10-16*
- Staatsbosbeheer, 1997. *Speelbossen, een ideeënboek, intern rapport.*
- Stichting Veldwerk Nederland, 1993. *Natuurspeelbos, Apeldoorn. Uitgave ANO-fundatie voor welzijn en wetenschap, Rhee.*
- Tijdschrift Groen, 2000. *Themanummer Speelbossen. Jrg. 56, Nr.6.*
- Tonckens, J. et al., 1998. *Ontwerp Natuurspeelbos Tegelen. Ecoplan Natuurontwikkeling, Rhee.*